

editorial

La recerca a l'Antàrtida, entre interessos polítics i el compromís per salvaguardar el patrimoni més gran de la humanitat

A Madrid, l'any 1991 es va celebrar una reunió on els 26 estats membres del Tractat Antàrtic d'aleshores acordaren prolongar per 50 anys més la moratòria en l'explotació de recursos minerals, i establir mesures de protecció ambiental per a tot el continent i la seva àrea d'influència marina. Feia només 20 anys que havia entrat en vigor el Tractat Antàrtic, on ja es van començar a formalitzar unes directrius que vetllaven per la integritat ambiental a proposta d'una Comissió Científica Internacional per a la Investigació Antàrtica (SCAR), malgrat els enormes interessos territorials i comercials de bastants països per repartir-se el "pastís". No obstant això, l'interès polític de la majoria dels països signataris del Tractat responia més a previsions comercials i territorials que a raons

científiques. Precisament la immensa proliferació de bases al continent es desencadenà en ple període de la guerra freda fruit d'aferrissades reivindicacions territorials i militars. El fet que sigui un continent que mai ha estat habitat per l'espècie humana, ha aixecat des de sempre força expectatives per ser colonitzat i per poder-ne explotar els recursos minerals i energètics que s'hi emmagatzemen. Actualment hi ha més d'una vintena de països que tenen bases científiques i/o militars a l'Antàrtida. Es calcula avui en dia que n'hi ha més d'una setantena, de les quals més de la meitat són ocupades tot l'any. Resulta sarcàstic, doncs, que països que normalment destinen pocs recursos a la recerca, s'embarquin, en canvi, en aventures antàrtiques que de *per se* ja són molt costoses des

del punt de vista logístic. Què hi ha doncs darrere l'interès per la recerca a l'Antàrtida?

La constatació que els ecosistemes antàrtics han esdevingut molt sensibles a les perturbacions introduïdes pels establiments humans a la zona ha fet reconsiderar diverses vegades el Tractat cap a mesures cada cop molt més restrictives de qualsevol tipus d'activitat extractiva, fins i tot pesquera, i que obligués tots els països que en formessin part a complir un codi de conducta: netejar i eliminar tot tipus de residus, i assumir un compromís per a la salvaguarda d'uns ecosistemes únics al planeta. La fragilitat dels mateixos ecosistemes ha fet que es limiti només la presència d'expedicions científiques a la zona, malgrat els interessos turístics que alguns països pretenien desenvolupar-hi. No fa pas massa que hi hagut propostes de posar el continent sencer sota la jurisdicció de l'ONU, però la majoria dels països que formen part del Tractat no volen sentir-ne parlar. És massa delicat tractar el tema de la sobirania, ja que gairebé cap país voldria renunciar-hi. Igualment, la cooperació científica duta a terme per diversos països amb l'objectiu de portar a terme projectes valuosos i de molta envergadura sempre ha despertat un cert recel entre països. És força evident que encara hi ha massa expectatives i interessos comercials/econòmics al darrere.

Val a dir que l'Antàrtida conjuntament amb tots els ecosistemes marins que l'envolten és considerada per tota la comunitat científica un continent excepcional que cal preservar en tota la seva magnitud i amb tot el que això representa, ja que juga un paper cabdal en el funcionament global del planeta. Tots els programes internacionals de recerca coincideixen a considerar l'Antàrtida com una zona altament sensible al canvi global; i a més sabent de la importància que tenen els oceans polars en el control de l'excés de CO₂ producte de la industrialització. La vida a les aigües antàrtiques és d'una diversitat extraordinària i altament productiva, fet que permet l'existència d'una gran varietat d'ocells i mamífers difícilment sostenibles en altres indrets del planeta.

Som molts els que ens preguntem per què no s'esmercen prou esforços per preservar la

integritat total de la seva naturalesa. Enguany, la revista L'Atzavara que teniu a les mans ha volgut afegir-se a la voluntat de voler donar a conèixer el valor de tot un continent, encara del tot verge, i de fer possible que la recerca que s'hi desenvolupa estigui molt més a l'abast de tothom. Estem totalment convençuts que difondre aquest coneixement tan interessant és un pas en ferm perquè cadascú de nosaltres prengui plena consciència del fet que cal vetllar el tema fins al final, amb l'únic objectiu de declarar l'Antàrtida "Parc Natural Universal" patrimoni de tota la humanitat..., i en canvi creiem que seria tot un veritable fracàs mundial, que pel recel d'uns quants països amb interessos propis, les propostes per declarar-lo Parc Natural no prosperessin.

Aquest monogràfic és, en bona part, resultat d'un cicle de conferències dedicat a l'Antàrtida, i organitzat per la Secció de Ciències Naturals del Museu de Mataró durant el mes de maig de 2004. L'objectiu d'aquestes xerrades fou acostar el coneixement científic de diferents investigadors que han trepitjat i fan recerca sobre l'Antàrtida a la població; i d'aquesta manera contribuir a que el major nombre de ciutadans puguin apreciar la grandesa d'aquest meravellós continent tant llunyà i a la vegada tant anhelat per tots. El contingut de les ponències de cadascun dels conferenciants s'ha plasmat en diferents articles que tracten diversos aspectes del patrimoni natural. Però entre ells volem destacar-ne un especialment, aquell que tracta d'un projecte educatiu anomenat "sotazero", el qual va ser portat a terme per estudiants de l'escola Frederic Mistral. Alumnes de totes les edats i professors de l'escola van voler conèixer de primera mà –via satèl·lit– la recerca que alguns científics de l'Institut de Ciències del Mar estaven duent a terme en una campanya oceanogràfica a l'Antàrtida. A més a més, els alumnes s'engrescaren en la realització d'experiments sobre la vida adaptativa dels microorganismes del gel. Val a dir que és una iniciativa molt engrescadora i molt meritòria per part de tots aquells que han intervingut en aquest projecte educatiu. Ha permès apropar la recerca científica a la gent i facilitar la participació de científics, ensenyants i escolars en un projecte comú.

